

виписати норму цієї статті, а саме з її диспозиції прибрати слова «завідомо недостовірних відомостей», а також «умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації» і змінити назву ст. 366¹ (Декларування недостовірної інформації) на іншу і зробити її більш лаконічною. А що ж тоді залишиться в статті? Нічого, за що можна було б притягувати до відповідальності корупціонерів. Ця стаття автоматично підлягатиме декриміналізації.

Який же залишається вихід з цієї ситуації. Як на мене:

1. Повністю відмовитися від радикальних кроків влади і відпрацювати всі можливі варіанти в рамках правового поля.

2. Залучити до цього процесу представників міжнародної спільноти у виробленні зважених рішень, щоб не підірвати авторитет нашої країни і влади, яка її представляє.

3. Ретельно переглянути чинне вітчизняне законодавство, яке спрямоване на боротьбу з корупцією в Україні і за необхідності провести його коригувальні дії, або ж виписати юридично виважено норму в новому порядку.

Список використаних джерел

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України. м. Київ, 27 жовтня 2020 року н 13-р/2020справа н 1-24/2020(393/20)

Некрасов В'ячеслав Анатолійович,
професор кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ АРХІТЕКТУРИ

Корупція є однією із найнебезпечніших загроз правам людини, демократії, правопорядку, чесності та соціальній справедливості, вона перешкоджає економічному розвитку та загрожує належному і справедливому функціонуванню як держави та суспільства в цілому, так і підприємствам, установам, організаціям. Тому розв'язання проблеми корупції є одним із пріоритетних напрямків розвитку держави. Згідно з даними стандартного опитування щодо рівня корупції, найбільш пріоритетним напрямом боротьби з корупцією і для бізнесу (57 % респондентів), і для населення України (52 % респондентів) є очищення від корупції судової системи. Для населення України наступними за пріоритетністю (у порядку спадання) є охорона здоров'я (38 %), поліція і прокуратура (37 %), державний сектор економіки (27 %), податкова і митна сфери (25 %), а також фінансування партій та передвиборчих кампаній (21 %). На думку представників бізнесу, найбільш

пріоритетними напрямками у протидії корупції є: поліція і прокуратура (41 %), податкова і митна сфери (32 %), фінансування партій та передвиборчих кампаній (25 %), охорона здоров'я (24 %), оборона і безпека (23 %)¹.

У зв'язку з чим пріоритетом для держави стає потреба у створенні дієвої антикорупційної системи, яка здатна забезпечити суттєве зниження корупційних ризиків в діяльності державних інституцій, зокрема шляхом підвищення ефективності антикорупційних органів у протидії корупційним проявам.

Така система охоплює наступні кроки, які окреслені КМУ 06.11.2020 р. у Векторах економічного розвитку до 2030²:

- посилення незалежності та інституційної спроможності антикорупційних органів і належне фінансування їхньої діяльності;
- запровадження принципів мінімізації людського фактору в прийнятті рішень;
- вдосконалення кадрової політики антикорупційних органів;
- подальший розвиток інституту викривачів, особливо в питаннях їх захисту;
- формування в суспільстві, на державній службі та службі органів місцевого самоврядування нульової толерантності до корупції, поваги до верховенства права та культури доброчесності

Покращення судочинства та правосуддя є необхідним кроком

Індекс верховенства права (RuleofLawIndex) вимірює рівень дотримання верховенства права країною, базуючись на оцінці восьми факторів: обмеження державних повноважень, відсутність корупції, відкритість уряду, основні права, порядок і безпека, правозастосування, цивільне судочинство та кримінальне судочинство.

Протягом останніх років більшість країн світу показали зменшення (34 %), ніж покращення (29 %) Індексу верховенства права, тобто спостерігається стійка негативна тенденція – ослаблення верховенства права. Особливо помітним було падіння показника «Обмеження державних повноважень».

Загальний показник верховенства права України з 2011 до 2020 рр. збільшився на 16 %. Україна знаходиться на 72 місці зі 128 країн. Слабкими місцями лишаються високий рівень політичного втручання, незабезпечення невідворотності покарання за правопорушення та корупція. Регулюючі органи є неефективними та непрозорими (100 місце зі 128). Також в Україні дуже низький показник корумпованості (110 місце зі 128). Сильними сторонами країни визначають захист основних свобод (наприклад свобода віросповідання) та низький рівень насильницької злочинності (52 місце зі 128).

¹ Проект Антикорупційна стратегія 2020–2024. Київ 2020. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/09/Antykoruptsiyna-strategiya-na-2020-2024-roky-za-rezultatamy-publichnyh-obgovoren-16.09.2020.pdf>.

² Вектори економічного розвитку до 2030. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CWPFFrKwXlzk&t=840s>.

Ключовими проблемами забезпечення верховенства права за даними індексу в Україні є наявність системної корупції, несправедливе судочинство та слабе правозастосування.

Такий висновок підтверджується даними опитування Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, станом на липень 2019 р. лише 14 % населення довіряє судам, недовіру в свою чергу висловили 75%. Повну або скоріше негативну оцінку судової реформи дали 60 % опитаних, також серед необхідних реформ у топ-5 увійшли антикорупційна реформа та реформа правоохоронних органів.

Реформування системи правосуддя

Україна має достатньо низький показник кількості суддів на 100 тис. осіб – близько 13 осіб, що майже в два рази менше, ніж у Польщі (26 осіб) та Німеччині (25 осіб). Станом на жовтень 2020 року в Україні є незайнятими у суддівському корпусі близько 2 тис. посад.

В Україні близько 25 прокурорів на 100 тис. осіб, що більше на 40 %, ніж у Польщі, та на 72 % більше, ніж у Туреччині та Німеччині. При цьому кількість адвокатського складу менша, відповідно, на 22 %, 24 % та 46 %.

Україна також входить до топ-3 країн за кількістю звернень до Європейського суду з прав людини за 2019 р. та в топ-5 країн за кількістю винесених рішень ЄСПЛ із виявленим порушенням Україною хоча б однієї статті ЄКПЛ за увесь час існування.

Попри реалізацію орієнтованої на європейські стандарти реформи правосуддя з 2015 р., актуальними залишаються системні проблеми: низький рівень доброчесності та морально-етичних якостей складу органів суддівського врядування (ВРП, ВККС), недоброчесність та корупція в судових органах та апараті (ДСА), низький рівень професійної підготовки правників і відсутність єдиних підходів до ключових етапів відправлення правосуддя, відсутність ефективної системи відповідальності суддів за порушення вимог законодавства

Також нагальними викликами є:

1. Перезапуск роботи ВРП і ВККС та ефективне кваліфікаційне оцінювання суддів, яке б включало якісну перевірку на професійні якості, етичну складову і доброчесність.

2. Покращення системи альтернативного вирішення спорів (ухвалення закону про медіацію, оновлення законодавства про третейські суди та арбітраж).

3. Впровадження повноцінного електронного судочинства та електронних сервісів судів.

4. Доукомплектування судових інстанцій.

5. Формування усталеної судової практики на базі рішень Верховного Суду.

6. Розбудова ефективної системи виконання судових рішень та рішень інших органів.

За показниками Індексу сприйняття корупції Україна в 2019 р. зайняла 126 місце зі 198 країн, набравши лише 30 балів. Це на 32 % менше за Румунію (70 місце), на 47 % менше за Чехію (44 місце),

на 49 % менше за Польщу (41 місце) та на 62,5 % менше за Німеччину (9 місце). Сусідні країни за рейтингом – Киргизстан, Азербайджан та Джибуті (показник), Болівія, Габон і Малаві (показник на 1 пункт вище) такий самий показник.

Індекс сприйняття корупції (CPI) базується на даних, які описують, як представники бізнесу та експерти з відповідної країни сприймають рівень корупції в державному секторі. Для визначення індексу для України в 2019 р. було використано 13 незалежних досліджень. Важливо, що результат України погіршився на 2 пункти порівняно з 2018 р.

Ключовими викликами, які потребують реагування, є:

- Формування незалежної, професійної і добросовісної судової гілки влади;

- Забезпечення незалежності, інституційної спроможності, належного рівня матеріально-технічного забезпечення органів антикорупційної архітектури (НАБУ, САП, НАЗК, АРМА, ВАКС)

- Ліквідація податкової міліції, позбавлення МВС повноважень у боротьбі з економічними злочинами, визначення чітких критеріїв контррозвідувального забезпечення економічного потенціалу, а також об'єктів критичної інфраструктури СБУ, та створення єдиного органу – незалежного Бюро економічної безпеки;

- Усунення корупційної складової тиску на бізнес з боку правоохоронних органів, а також ОЗГ та ЗО;

- Підвищення ефективності системи запобігання політичній корупції (фінансування політичних партій за державні та приватні кошти, підзвітність)

Поточні бар'єри існуючої антикорупційної архітектури

- політичний тиск на діяльність Національного антикорупційного бюро України, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Національного агентства з питань запобігання корупції, Вищого антикорупційного суду;

- затримка з проведенням конкурсу на посаду Голови САП та Голови АРМА, відсутність правової визначеності з призначенням Голови НАБУ через рішення Конституційного Суду України;

- низький рівень довіри суспільства до антикорупційних органів;

- неналежне відслідковування корупційних ризиків у нормативно-правових актах

- зовнішній тиск на викривачів потенційних кримінальних правопорушень та злочинів, відсутність дієвої системи захисту викривачів;

- невизначеність бенефіціарних власників підприємств, що ускладнює розслідування та процесуальні дії щодо потенційних корупційних випадків;

- низька культура добросовісності серед окремих суддів, державних службовців, керівників державних підприємств,

співробітників правоохоронних органів, в окремих галузях суспільного життя та високий рівень тіньової економіки стимулюють корупційні загрози і терпимість до корупції;

Узагальнюючи вищенаведене це наявність зовнішнього тиску на діяльність антикорупційних органів та широке поширення явища корупції в різних галузях життєдіяльності суспільства

Відповіді на поточні виклики

1. Національне антикорупційне бюро України (НАБУ):

1. Посилити незалежність та інституційну спроможність і забезпечити належне фінансування. 2. Посилити гарантії незалежності та невтручання у діяльність. 3. Удосконалити відповідну законодавчу та регуляторну базу для проведення зовнішнього незалежного аудиту. 4. Врегулювати питання призначення й звільнення директора НАБУ з урахуванням і дотриманням принципу стримувань і противаг між різними гілками влади.

2. Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП):

1. Удосконалити законодавство для деполітизації добору керівника САП та забезпечити прозорий, незалежний, політично неупереджений відбір кандидатур на посаду. 2. Визначити чіткий і прозорий механізм формування кадрових/дисциплінарних комісій у межах Офісу Генерального прокурора. 3. Розглянути питання складу та порядку формування органу, що здійснює дисциплінарні провадження щодо прокурорів, прозорості його діяльності, дотримання принципів об'єктивності та неупередженості при здійсненні дисциплінарних проваджень щодо прокурорів. 4. Законодавчо визначити мінімальну кількість прокурорів САП.

3. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК):

1. Оновити законодавство щодо декларування, щодо моніторингу стилю життя осіб, уповноважених на виконання функцій держави, конфлікту інтересів та інших законодавчих норм, визнаних неконституційними рішенням КСУ від 28.10.2020, зі збереження ключових засад антикорупційної архітектури та антикорупційної політики. 2. Запровадити систему управління справами та систему моніторингу й оцінювання ефективності діяльності органу та його працівників. 3. Провести оцінювання корупційних ризиків у НАЗК і підготувати антикорупційну програму органу із залученням громадськості. 4. Узгодити завдання, визначені для управління внутрішнього контролю, із законодавством. 5. Оприлюднювати на сайті проекти та ухвалені документи, проводити відкриті публічні консультації перед їх ухваленням.

4. Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА): 1. Провести відкритий, прозорий конкурс на посаду Голови, сформувавши відповідну комісію на засадах професійності, доброчесності та відкритості. 2. Усунути загрозу незалежності органу через можливість безпідставного звільнення Голови. 3. Оцінити корупційні ризики задля створення дієвої антикорупційної програми

органу. 4. Забезпечити більшу прозорість при управлінні та реалізації активів задля відновлення довіри.

5. Вищий антикорупційний суд (ВАКС): 1. Забезпечити єдність судової практики в усіх корупційних злочинах. 2. Унеможливити практику втручання інших судів у підсудні ВАКС провадження всупереч нормам КПКУ. 3. Реалізувати гарантії щодо забезпечення суддів ВАКС цілодобовою охороною. 4. Урегулювати питання матеріально-технічного забезпечення діяльності ВАКС.

6. Корупційні ризики в нормативно-правових актах: 1. Забезпечити обов'язковість проведення та врахування висновків антикорупційної експертизи.

7. Викривачі: 1. Розширити дефініцію «викривач» на інші сфери, окрім корупції, узгодивши з Директивою ЄС щодо захисту викривачів інформації. 2. Посилити державний захист викривачів. 3. Запровадити грошові стимули для викривачів корупції.

8. Невизначеність бенефіціарних власників: 1. Затвердити та реалізувати ефективний механізм верифікації бенефіціарних власників.

9. Дозвільна система: 1. Запровадження на практиці принципу «держава не може вимагати інформації від громадян та юридичних осіб, яка належить державі». 2. Впорядкувати державні реєстри і надати е-доступ для перегляду баз даних за ідентифікацією особистих ключів службовців з метою перевірки даних (без права внесення змін та редагувань).

10. Фінансування політичних партій: 1. Ухвалити зміни до законодавства в питаннях регулювання політичної реклами та обмеження її обсягів. 2. Посилити відповідальність для партій за порушення виборчого законодавства та законодавства про звітування політичних партій.

Розвиток антикорупційної архітектури

1. Антикорупційна стратегія на 2020–2024 рр.: 1. Ухвалити законом подану Кабінетом Міністрів України Антикорупційну стратегію на 2020–2024 рр. 2. Розробити та схвалити щорічний план заходів щодо реалізації Антикорупційної стратегії на 2020–2024 рр. (на 2020 р., 2021 р., 2022 р., 2023 р., 2024 р.), який би включав моніторинг та періодичну оцінку результатів реалізації Стратегії.

2. Антикорупційна стратегія на 2025–2029 рр.: 1. Розробити в інклюзивний спосіб із залученням міжнародних партнерів та ГО, ухвалити законом та імплементувати Антикорупційну стратегію на 2025–2029 рр. з урахуванням результатів оцінки реалізації Антикорупційної стратегії на 2020–2024 рр. та широких публічних консультацій. 2. Розробити та схвалити щорічний план заходів щодо реалізації Антикорупційної стратегії (на 2025 р., 2026 р., 2027 р., 2028 р., 2029 р.), який би включав моніторинг та періодичну оцінку результатів реалізації Стратегії.